

PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA ZAWODOWA W KONINIE
ДЕРЖАВНА ВИЩА ПРОФЕСІЙНА ШКОЛА В КОНІНІ
UNIwersytet Narodowy w Użhorodzie
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
CHERSONSKI WYDZIAŁ ODESIEGO UNIwersytetu Spraw Wewnętrznych
ХЕРСОНСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ОДЕСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**ROZWÓJ NOWOCZESNEJ EDUKACJI I NAUKI –
STAN, PROBLEMY, PERSPEKTYWY.**

***TOM V: DYNAMIKA BADAŃ NAUKOWYCH I EDUKACYJNYCH
W WARUNKACH PANDEMII***

Pod redakcją naukową:
Jan Grzesiak, Ivan Zymomrya, Vasyl Ilnytskyj

**РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ:
РЕЗУЛЬТАТИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ.**

***TOM V: ДИНАМІКА НАУКОВИХ ТА ОСВІТНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ
В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ***

За науковою редакцією:
Ян Гґжесяк, Іван Зимомря, Василь Ільницький

Konin – Użhorod – Cherson
2021

Конін – Ужгород – Херсон
2021

УДК 371.1:001(08)
ББК 74.04я43
Р 64

Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том V: Динаміка наукових та освітніх досліджень в умовах пандемії [колективна монографія] / [Наукова редакція: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін – Ужгород – Херсон: Посвіт, 2021. 428 с.

Rozwój nowoczesnej edukacji i nauki – stan, problemy, perspektywy. Tom V: Dynamika badań naukowych i edukacyjnych w warunkach pandemii [monografia zbiorowa] / [Redakcja naukowa: J. Grzesiak, I. Zymomyra, W. Ilnytskyj]. Konin – Użhorod – Chersoń: Poswit, 2021. 428 s.

ISBN 978-617-8003-19-7

УДК 371.1:001(08)
ББК 74.04я43

Kolegium redakcyjne:

dr hab., prof. **J.Grzesiak**; dr hab., prof. **I.Zymomyra**; dr hab., prof. **W.Ilnytskyj**; dr hab., prof. **W.Halunko** (executive editor); dr hab., prof. **O.Dobrowolska**; dr hab., prof. **M.Zymomyra**; dr hab., prof. **J.Kuzmenko**; dr hab., prof. **T.Mishenina**; dr hab., prof. **O.Newmerzycka**; dr hab., prof. **A.Peczarskyj**; dr **I.Plieth-Kalinowska**; dr **O.Zymomyra**; **O.Nepsha**.

Redakcyjna kolegia:

д-р габ, проф. **Я.Гжесяк**; доктор філологічних наук, проф. **І.Зимомря**; доктор історичних наук, проф. **В.Ільницький**; доктор юридичних наук, проф. **В.Галуцько** (відповідальний секретар); доктор філологічних наук, проф. **О.Добровольська**; доктор філологічних наук, проф. **М.Зимомря**; доктор педагогічних наук, проф. **Ю.Кузьменко**; доктор педагогічних наук, проф. **Т.Мішеніна**; доктор педагогічних наук, проф. **О.Невмержицька**; доктор філологічних наук, проф. **А.Печарський**; д-р І. **Пліт-Каліновська**; кандидат філологічних наук, доц. **О.Зимомря**; **О.Непша**.

Recenzenci:

dr hab., prof. Zenon Jasiński

dr hab., prof. Ihor Dobriański

Рецензенти:

д-р габ., проф. Зенон Ясінські

д-р педагогічних наук, проф. Ігор Добрянський

ISBN 978-617-8003-19-7

© Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький, 2021
© Посвіт, 2021

ЗМІСТ

ГУМАНІТАРНІ ТА СУСПІЛЬНІ НАУКИ

Grzesiak J. Badania jakościowe nad pomnażaniem i wyzwaniem kompetencji w toku edukacji on-line.....	6
Варнавська І. Основні аспекти інноваційних технологій в освітньому процесі.....	20
Гвоздяк О. Динаміка німецько-українських лінгвокультурних взаємин на Закарпатті.....	33
Голованова І., Бєлікова І., Безбородько М., Хорош М. Принцип структурування навчального матеріалу дисциплін з менеджменту освіти в магістратурі педагогічного вищого навчального закладу.....	41
Honsalies-Munis S. African american language and cultural realia in the novel 'Jazz' by Tony Morrison (multicultural aspect).....	49
Гричаник Н. Самостійна та індивідуальна робота в методичній підготовці студента до проведення шкільного аналізу епічного твору.....	59
Добровольська О. Мовно-стильові засоби індивідуалізації персонажів трагедії В. Шекспіра «Юлій Цезар» в оригіналі та перекладі В. Мисика.....	67
Емельянова Ю. Понятіе «общечеловеческие ценности» в постглобализационном дискурсе.....	80
Зимомря М., Зимомря І. Барви життя педагога – в трудах. Леоніду Оршанському – 60	89
Ільницький В. Життєвий та бойовий шлях Володимира Фрайта (1911 – 1951).....	96
Карпан О. Role of colour in dress design.....	106
Краснова О., Плужнікова Т., Ляхова Н., Краснов О. Особливості роботи психолога в закладі дошкільної освіти комбінованого типу.....	114
Курок В., Хоруженко Т. Практична підготовка майбутніх учителів у Глухівському учительському інституті в кінці ХІХ – на початку ХХ сторіччя.....	122
Литньова Т. Роль міжкультурної комунікативної компетентності у підготовці фахівців сфери гостинності.....	130
Малинка М., Александрович Т. Формування загальнокультурної компетентності у здобувачів вищої освіти під час вивчення гуманітарних дисциплін як необхідна складова сучасного освітнього процесу.....	139
Мінчак Н., Хомош Ю. Теоретико-методичні засади організаційно-економічного механізму управління персоналом.....	147
Мойсюк В., Луцик Н. Зоосемічний та флоросемічний символи як компоненти фразеологічних одиниць французької мови.....	159
Непша О., Іванова В., Зав'ялова Т. Навчальна практика як умова формування екологічної культури майбутніх учителів географії.....	169

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

The article considers innovative aspects as important factors of the educational process. Active methods, such as role and business games, are analyzed; document analysis; designing; discussions on current social issues; student conferences, meetings, round tables; joint activities with the local community; online communication (discussion on the forum, blogging, posting information resources on sites, exchange of project experience); organization of students' reflection (discussions, reflections, conversations). It is proved that the use of innovative technologies and modern teaching methods in everyday educational work is effective, because active methods involve the direct participation of students, their active position in the learning process.

Key words: *educational process, innovative technologies, trainings, civic education, teenagers.*

На сьогодні у національній політиці освіти відбуваються суттєві зміни, які визначені прагненням до переходу на позиції особистісно-орієнтованої педагогіки. Це буде можливим лише за умови реалізації варіативності освітніх процесів, у зв'язку із чим з'являються різноманітні інноваційні типи і види освітніх установ, які вимагають ґрунтовного наукового осмислення і практичної реалізації.

Новотвори, нововведення, або інновації, характерні для усієї професійної діяльності людини і тому природно стають предметом вивчення, аналізу і впровадження. Інновації спонтанно і самостійно не виникають, вони є результатом наукових пошуків, педагогічного досвіду окремих педагогів, або навіть колективів. Цей процес не може бути стихійним, він потребує керування і управління. Так, у словнику Сергія Ожегова знаходимо визначення «нового»: новий – уперше створений або зроблений, що з'явився або виник нещодавно, замість колишнього, знову відкритий, що відноситься до найближчого минулого або до теперішнього часу, недостатньо знайомий, маловідомий [5]. Слід зауважити, що в тлумаченні терміна не акцентується увага на прогресивності, ефективності нового. Щодо педагогічного процесу інновація вказує на процес уведення нового в зміст, методи і форми навчання та виховання, організацію спільної діяльності педагога і здобувача.

Про інновації найбільш влучним є ствердження: «інновація» – це уведений у вжиток новий або значно покращений продукт (товар, послуга) або процес, новий метод продажів або новий організаційний метод у діловій практиці, організації робочих місць або під зовнішніх зв'язках [5].

Інновація – це не будь-яке нововведення або новий підхід, а тільки такі утворення, які серйозно підвищують ефективність чинної системи. А отже, інновація –

це, процес реалізації, і певна діяльність щодо впровадження нового в певну соціальну діяльність.

Інноваційна технологія – це набори методів і засобів, що підтримують етапи реалізації нововведення. Розрізняють такі види інноваційних технологій: впровадження; тренінг (тренування); консалтинг (консультування); трансферт (передача); аудит. Для дотримання таких пропорцій у досягненні цілей і необхідне застосування інноваційних технологій. Ось як трактує поняття «інноваційна технологія» Олена Кучко: «інноваційна технологія – сукупність прийомів і методів, спрямованих на вивчення, актуалізацію і оптимізацію діяльності, в результаті якої створюються і матеріалізуються нововведення, що викликають якісні зміни в різних сферах життєдіяльності, орієнтовані на раціональне використання матеріальних, економічних і соціальних ресурсів» [3].

Таким чином, нове (новостворене) й інновація – це два різні поняття, їх взаємозаміну робити не можливо. Необхідно також наголосити, що в науково-методичній літературі та дослідженнях вчених розкриваються такі поняття, як «інноваційна педагогіка», «педагогічна інновація», «інноваційна освіта», «інноваційні технології в освіті». До засвоєння і впровадження інноваційних технологій в освітній процес залучаються не одна людина і навіть не група людей із однієї сфери діяльності, цей процес охоплює багато груп населення, задіяних у різних напрямках.

Інновації в освітній системі активно почали обговорювати в кінці ХХ століття. У цей час в педагогіці постає проблема інновацій та, відповідно, її понятійний забезпечення. Це стало предметом спеціальних досліджень. Терміни «інновації в освіті» і «педагогічні інновації», що вживаються як синоніми, були науково обґрунтовані і введені в категоріальний апарат педагогіки.

Педагогічна інновація – введення нового в педагогічну діяльність, зміни в цілях, змісті, методах і формах навчання і виховання, метою яких є підвищення ефективності спільної діяльності педагога і учня. Педагогічна інновація – це нововведення в галузі педагогіки, цілеспрямована прогресивна зміна, що вносить в освітнє середовище стабільні елементи (нововведення), що поліпшують характеристики як окремих її компонентів, так і самої освітньої системи в цілому.

Педагогічні інновації можуть здійснюватися як за рахунок власних ресурсів освітньої системи (інтенсивний шлях розвитку), так і за рахунок залучення додаткових потужностей (інвестицій) нових засобів, обладнання, технологій, капітальних вкладень тощо (екстенсивний шлях розвитку).

У цей час важлива увага приділяється здатності учнів знаходити необхідну інформацію, обробляти її і робити певні висновки. У той же час з'являються навички соціальної взаємодії з групою однолітків і вміння спілкуватися із друзями [4]. У результаті змін цілей і завдань, що ставляться перед освітніми закладами, постає необхідність застосування інноваційних технологій в навчально-освітньому процесі.

Інноваційні технології в освіті постають як комплекс її елементів (табл. 1.1.)

Елементи інноваційних технологій

Зміст навчання	Зміст, який передається учням. Спрямований на формування компетенцій, адекватних сучасному світі. Це зміст має бути достатньо структурований, наочно представлений у формі мультимедіа і передаватися за допомогою сучасних комунікацій.
Метод навчання	Метод навчання, який спрямований на активне залучення учнів. Знання повинні засвоюватися не пасивно, а при безпосередній участі дітей
Засоби навчання	Засоби навчання, що включають інформаційні, технологічні, організаційні і комунікаційні аспекти

До основних цілей сучасних освітніх технологій варто віднести:

- формування в учнів фундаментальних знань, які дозволять їм у подальшому отримувати нові знання, працювати і переучуватися;
- формування креативного типу особистості, здібностей до групової та аналітичної роботи, толерантності, формування проектного мислення.

Отже, стає зрозумілим, що застосування інноваційних методів в освітньому процесі необхідно. Але є актуальним питання щодо цілісності використання інноваційних технологій.

У педагогічній діяльності сучасних загальноосвітніх навчальних закладах є великий арсенал інноваційних технологій. Можливість їх використання в освітньому процесі залежить від підготовки педагогів сприйняти зміни і, звичайно, від технічної забезпеченості освітніх установ. У багатьох українських навчальних закладах класи забезпечені інтерактивними дошками і мультимедійними установками, місце педагога обладнано персональним комп'ютером або ноутбуком із виходом в мережу Інтернет.

Фахівці-практики застосовують у своїй повсякденній роботі інноваційні технології і сучасні методи навчання, які включають в себе активні та інтерактивні форми. Активні методи передбачають безпосередню участь учнів, їх діяльну позицію в освітньому процесі. Інтерактивні форми дозволяють краще засвоювати отримані знання за допомогою сприйняття зором і слухом. Ці методи відносяться до групових форм навчання, коли учням пропонується працювати у складі колективу, отримувати групові знання, але при цьому нести індивідуальну відповідальність. Педагоги, відзначають доцільність проведення таких форм занять:

- навчальні екскурсії;
- зустрічі з відомими людьми, фахівцями різних галузей, творчими персонами;
- творчі заняття – постановка спектаклів, створення газети або фільму;
- перегляд фільмів і відеороликів;
- рішення різних питань за допомогою ігор, таких як «мозковий штурм» або «дерево рішень»;
- групові завдання.

У результаті цього в учнів формуються здібності до отримання нового матеріалу, його аналізу; вони вчаться робити висновки з прочитаного, узагальнювати і систематизувати отримані дані, обговорювати і дискутувати. Безумовно, застосування інноваційних методів в освітньому процесі вже стає необхідністю. Традиційні методи поступаються місцем новим, адже інновації дозволяють формувати «нового» людини, швидко орієнтується і здатного прийняти самостійне рішення.

Але зазначений перехід від традицій до інновацій повинен мати не спонтанний характер. Всі зміни повинні бути ретельно спроектовані, до того ж за кількома напрямками: психолого-педагогічному, соціально-педагогічному і безпосередньо педагогічному.

Тому інноваційні технології знаходять застосування у всіх сферах діяльності людини, особливо в освіті. Бурхливі події життя і зміна способу її життя диктує необхідність впровадження нововведень. Ці новотвори будь-якої інновації носить не спонтанний характер, це планований, ретельно аналізується процес.

Отже, виходячи із різноманіття інноваційних технологій, що застосовуються в освітньому процесі. Розглянемо їх більш конкретно. Інноваційні технології у предметному навчанні можна розділити на дві групи (табл.1.2.)

Таблиця 1.2.

Групи інноваційних технологій у предметному навчанні

<p>Загальні технології</p>	<p>інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) інформаційно-аналітичний супровід навчання і управління якістю освіти дидактичні здоров'язберігаючих особистісно-орієнтовані</p>
<p>Технології, в основу застосування яких ставиться особистісний підхід до навчання</p>	<p>психолого-педагогічний супровід впровадження інноваційних технологій моніторинг інтелектуального розвитку виховні технологія перспективно-випереджаючого навчання</p>

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес освіти передбачає під собою інтеграцію різних галузей знань з інформатикою. Як наслідок відбувається інформатизація мислення учнів і розуміння ними процесів інформатизації в сучасному світі. До переваг ІКТ відноситься: наочність викладання, творчий стиль роботи, безперешкодний доступ до будь-якого джерела інформації на різні теми, оперативність в оновленні відомостей.

Учні за допомогою використання ІКТ беруть участь в конкурсах, олімпіадах, конференціях (всеукраїнських, міжнародних рівнях), які відбуваються дистанційно, готують проекти з різних предметів. А отже, основним позитивним моментом використання на уроках і позаурочний час ІКТ вважається можливість сприйняття інформації, які озвучено за допомогою аудіовізуалізації.

Застосування цих технологій у діяльності педагога дозволяє скоротити час, що витрачається на обробку даних і підготовку до занять. Однак, при використанні ІКТ на заняттях педагог не повинен забувати, що використовуються технічні засоби не замінюють його як фахівця-практика, а тільки дозволяють більш яскраво і наочно опрацювати необхідний матеріал.

Інформаційно-аналітичний супровід навчання і управління якістю освіти. Застосування цієї технології дозволяє простежити розвиток в часі учнів, шкільного колективу, групи паралельних класів, загальноосвітнього навчального закладу в цілому. Цей метод став невід'ємною частиною процесів контролю засвоєння предметів учнями, контролю роботи окремих педагогів. Більш ефективно ця технологія працює спільно із застосуванням ІКТ. Яскравим прикладом є введення у дію електронних щоденників і електронних журналів, де можна відстежити досягнення окремого учня і школи в цілому в їх динаміці.

Своєчасне вивчення керівництвом загальноосвітнього навчального закладу всіх отриманих таким чином даних дозволяє швидко реагувати на негативні тенденції і, як наслідок, підвищувати за допомогою грамотних управлінських рішень якості освіти.

До дидактичних технологій відносяться:

групові завдання

підготовка проєктів

самостійна робота з підручником.

Групові завдання сприяють розвитку у старшокласників умінь вести діалоги, брати до уваги кілька варіантів вирішення завдань, за допомогою дискусії приходити до єдиної думки.

При підготовці проєктів формується численна кількість навичок і умінь, які необхідно і в позашкільному житті. Для створення проєктних робіт учням необхідно знайти джерела інформації, вивчити їх, систематизувати отримані дані і реалізувати в стислій формі. При цьому підготовка проєкту вимагає і творчого підходу. Виконана робота супроводжується фото- або відеоматеріалами, створеними безпосередньо учнем.

У наш час велике значення надається здоров'язберігаючих технологій в освіті. Це системний підхід до процесу навчання, спрямований на підтримання сприятливого психологічного клімату і пропаганду здорового способу життя.

Одним із найважливіших аспектів ефективного освіти є комфортна, доброзичлива обстановка під час занять. До психологічно сталого функціонування прагнуть абсолютно всі педагоги. Адже це допомагає знизити бар'єр між педагогом і учнем, а як наслідок, і розкрити творчі здібності кожного учня. Доречний гумор, невеликі відступи, тактовне виправлення помилок, стимулювання до розумової діяльності – ось прийоми, використання яких дозволить педагогові досягти комфортної психологічної обстановки в учнівському колективі.

Охорона здоров'я дітей включає кілька напрямів. По-перше, це створення необхідних гігієнічних і психологічних аспектів. По-друге, це пропаганда здорового способу життя. І по-третє, профілактика різних захворює.

Особистісно-орієнтовані технології. У самій її назві вже закладений сенс. Ці технології спрямовані конкретно на певного учня, розвиток його здібностей. При такому навчанні учень розглядається як окремий суб'єкт і його цілі й потреби висуваються на перший план. При застосуванні цих інновацій педагогом використовуються методи різного рівня, модульного навчання, «колективного взаємонавчання».

Застосування особистісно-орієнтованих технологій навчання ускладнено в загальноосвітніх навчальних закладах у зв'язку з великою кількістю учнів в одному класі. Дуже поширене використання цих технологій в спеціальних корекційних установах, що пов'язано з невеликою кількістю учнів у класах. Крім того, часто у підлітків такого виду освітніх установ зустрічається не одне відхилення, що тягне за собою крайню необхідність застосування особистісно-орієнтованого підходу до навчання.

Психолого-педагогічний супровід впровадження інноваційних технологій. Цей принцип має на увазі науково-педагогічне обґрунтування впровадження в освітній процес тих чи тих інновацій. Уведення їх в дію спочатку обговорюється на педагогічних радах. Крім цього, можна консультуватися з фахівцями в цій галузі і працівниками, вже використовують такі інновації, вивчати іноземний досвід їх застосування.

Моніторинг інтелектуального розвитку. Введення цієї технології дозволяє аналізувати і діагностувати ступінь засвоєння навчального матеріалу кожним учнем за допомогою тестування. За їх результатами будується графік динаміки успішності. Це наочне уявлення допомагає педагогові виявити проблемні теми для кожного учня, а потім застосувати до кожного особистісно-орієнтовані технології.

Нові освітні стандарти (далі – стандарти) ввели нову систему оціночної діяльності. Пояснюється це тим, що всі особисті досягнення як учнів, так і педагогів повинні бути десь відображені. Введення такої оціночної системи дозволяє мотивувати до саморозвитку, постановки і досягнення цілей, розвивати самооцінку і відповідальність.

У відповідності зі стандартами в підсумкову оцінку учня повинна бути включена накопичена оцінка, що характеризує динаміку індивідуальних освітніх досягнень протягом усіх років навчання в загальноосвітньому навчальному закладі. Оптимальною системою збору такої інформації є портфоліо. Технологія портфоліо містить в собі такі функції: мотивування, цілепокладання, діагностика, змістовна, коригувальна, навчальна.

Жодний освітній процес не відділиво від застосування виховних технологій. Це ключовий механізм формування учня. Виховання є основоположним фактором в сучасних умовах освіти. Реалізується за рахунок залучення учнів в додаткові форми розвитку особистості. Це може бути проведення культурно-масових заходів: організація і проведення свят, зустрічей з цікавими людьми, екскурсії, відвіду-

вання музеїв і театрів. Реалізувати себе, отримати відмінне від шкільного освіти і виховання учні також можуть в різних центрах додаткової освіти. Робота в гуртках і секціях дозволяє розкрити талант і здібності, творчий початок у підлітків. Необхідно тільки надати йому свободу вибору і можливість замінити одне заняття іншим, якщо це буде необхідно.

Виховні моменти мають і заняття на уроках. Кожен предмет у тому чи тому ступеню формує особистість підлітка, дисциплінує його, робить краще. Діяльність сучасних шкіл спрямована на розвиток почуття патріотизму в підлітків. Значна увага цьому питанню приділяється особливо на класних (кураторських) годинах.

Основними положеннями технології перспективно-випереджаючого навчання є міжособистісний підхід, націленість на успіх як найважливіший фактор особистості учня, попередження помилок, а не робота над допущеними, доступність завдань для всіх, передавання знань від успішного до посереднього.

Так, Софія Лисенкова відкрила такий феномен: щоб зменшити об'єктивну складність деякого матеріалу, треба випереджати його введення у навчальну програму. При застосуванні цієї технології складні питання починають порушуватися заздалегідь у взаємозв'язку з досліджуваною темою. Перспективна тема дається в невеликих обсягах, повільно розкривається з усіма необхідними логічними переходами [4].

Отже, загальні інноваційні технології включають в справжній арсенал методів. Здебільшого вони ґрунтуються на застосуванні досягнень науки і техніки. В основі їх використання – принципи технологізації та інформатизації процесу навчання. Невід'ємною метою є розвиток творчих здібностей всіх учасників освітнього процесу і варіативності мислення.

Інноваційні педагогічні технології найчастіше несуть в собі особистісний підхід. Обґрунтовується це тим, що до сучасної системи освіти висуваються нові вимоги, перед загальноосвітніми навчальними закладами стоїть завдання виховати індивідуума. Тому будь-яка технологія орієнтована на розвиток особистості, її творчого потенціалу. Для застосування таких технологій педагог повинен бути висококваліфікований. Тому, важливими завданнями області є: підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої та інноваційної діяльності. Кожен педагог в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі повинен бути майже психологом, щоб уміти спілкуватися із кожним учнем окремо, знаходити індивідуальний підхід до кожного підлітка. На допомогу педагогам із цією метою пропонується сучасні науково-методичні дослідження, які орієнтують їх, допомагає подолати труднощі, складні ситуації.

І звичайно, проаналізувавши все різноманіття інноваційних технологій в освітньому процесі, можна стверджувати, що впровадження однієї технології вимагає появу і засвоєння безлічі інших. Під час практичного застосування необхідно поєднувати кілька методів, тоді навчання буде більш яскравим, насиченим і легко сприйматися.

Уведення в дію освітніх стандартів спричинило за собою колосальні зміни в освіті. Назви предметів були змінені, піддалися коректуванню мети і завдання

навчального процесу. І як наслідок, стало необхідністю впровадження інноваційних технологій у процес освіти. Яскравим прикладом всіх змін, що відбулися став предмет «Громадянська освіта».

Розглянемо його викладання на прикладі шкіл Скадовського району. Метою цього курсу є: формування у студентів розгорнутого уявлення про громадянське суспільство та його інститути, структуру, функції, ознайомлення з основними теоретико-методологічними підходами до аналізу громадянського суспільства та аналіз основних моделей громадянського суспільства, а також ролі у його функціонуванні громадських рухів легально-конструктивного спрямування.

Специфікою предмета «Громадянська освіта» є його інтеграційний характер. При його вивченні з'являються початкові знання про структуру та механізми функціонування громадянського суспільства, зокрема діяльність у його межах громадських рухів легально-конструктивного спрямування, а також характер взаємозв'язків, каналів і способів впливу громадянського суспільства на державу.

Адже тут і застосовується підхід до освіти, вивчений Софією Лисенковою: Інтеграція природничо-наукових і соціально-гуманітарних знань в рамках одного предмета дозволяє успішно вирішити кілька завдань одночасно: дати екологічна освіта та виховання; сформувати у дітей систему позитивних національних цінностей, взаємна повага, патріотизм, який спирається на етнокультурне різноманіття і загальнокультурний єдність українського суспільства як найважливіше національне надбання України [4].

У програмі курсу йдеться про те, що особливе значення під час вивчення цього предмету надаватиметься досвіду, який вже мають учні. Ситуації, які траплялись у їхньому житті, можна буде обговорити та розібрати з учителем (наприклад, на тему основних прав людини), аби зрозуміти алгоритм дій.

Навчання громадянській освіті старшокласників/старшокласниць спрямоване на реалізацію загальної мети середньої освіти, що сформульована у концепції Нової української школи. Вона полягає у розвитку та соціалізації особистості, формуванні її національної самосвідомості, громадянської позиції, загальної культури, світоглядних орієнтирів, критичного мислення, творчих здібностей, дослідницьких та аналітичних навичок, навичок життєзабезпечення і професійних якостей [2].

Програма носить культурологічний ухил, що дозволяє говорити про виховному характер досліджуваного предмета. Відповідно до матеріалу щодо «Громадянської освіти» вибудовується позакласна і позашкільна робота, робота із сім'єю, в групах. Тому в кінці кожного розділу пропонується «Блок позакласної, позашкільної роботи» із приблизною тематикою.

Навчальний матеріал структурований так, що дозволяє виявляти окремі аспекти в кожній з тим, що становлять зміст курсу. Так поступово з урахуванням збільшення вікових можливостей підлітків поглиблюються і розширюються отримані раніше знання. І це знову повертає до проблеми застосування технології перспективно-випереджаючого навчання.

Навчання ж відбувається на трьох рівнях:

- засвоєння знань;

- розвиток розуміння і ставлень;
- здобуття практичного досвіду.

Навчання старшокласників має включати самоаналіз, характеристики типових життєвих ситуацій і визначення способів їх регулювання; проектування процесу самовдосконалення; проведення зустрічей із лідерами громад, депутатами, суддями, журналістами, волонтерами тощо.

Щодо практичного спрямування на заняттях, то педагог має вибір серед різноманітних практичних методів, які пропонуються у програмі, наприклад, проведення дебатів, рольових ігор і симуляцій, вивчення кейсів, перегляд та обговорення фільмів, виставок, організація досліджень, презентацій. Педагоги можуть пропонувати власні теми, враховуючи потреби учнів, адже зміст навчального курсу спрямовано на особистісне, соціальне, пізнавальне і комунікативний розвиток дітей. структура підручників і робочих зошитів передбачає використання інноваційних технологій в освіті.

У навчальних посібниках системно створені ситуації, коли необхідне застосування інших джерел інформації. Без їх використання подальше вивчення і засвоєння предмета буде неможливо. Реалізується цей підхід кількома способами:

1. У підручнику безпосередньо вказуються словники, хрестоматії, твори або енциклопедії, в яких міститься необхідна інформація.

2. Завдання передбачає пошук відповіді з використанням ресурсів Інтернет.

Тексти підручників побудовані з урахуванням можливості оцінки досягнень. Вони містять завдання на самоперевірку і взаємоперевірку, яка передбачає роботу в парах; завуальовані вимоги до уважного прочитання тексту.

Робочі зошити вміщують значну кількість творчих завдань, які мають в основному соціокультурну спрямованість, що вказує на особистісно-орієнтований підхід до навчання. Обов'язковою умовою в цьому випадку є самостійне виконання робіт підлітком.

Структура навчальної програми «Громадянська освіта» передбачає застосування ігрових технологій на уроках, де старшокласник виступає не тільки як той, хто навчається, а й як організатор навчальної діяльності. В освітньому процесі використовуються такі методи, як рольові та ділові ігри (моделювання відносин, вивчення ситуацій, що уможливають обговорення соціальних проблем і спільне їхнє розв'язання); аналіз документів – громадянознавчої тематики; проектування (розробка та реалізація учнівськими командами проектів у місцевій громаді); дискусії з актуальних соціальних проблем; учнівські конференції, збори, круглі столи (обговорення та прийняття рішень, що визначають основні напрямки діяльності); спільні заходи із місцевою спільнотою; он-лайн спілкування (обговорення на форумі, ведення блогів, розміщення інформаційних ресурсів на сайтах, обмін досвідом проектної діяльності тощо); організація рефлексії учнів (обговорення, творчороздуми, бесіди тощо) [2].

Це інтегрований курс, який охоплює філософські, аксіологічні, політичні, правові, економічні, культурологічні, соціально-психологічні знання.

За програмою, зміст громадянської освіти передбачає інтеграцію соціально-гуманітарних знань із різних навчальних предметів. Інтегративні громадянсько-навчальні знання включають такі напрями:

- морально-етичний: усвідомлення учнем суспільних цінностей, громадянських ідеалів, формування етичних норм поведінки, моральних якостей, громадянської відповідальності, громадянської самосвідомості;

- політико-правовий: засвоєння знань про права, свободи людини та механізми їхньої реалізації, способи суспільно-політичної участі; розуміння громадянсько-обов'язку, політичних подій і суспільних процесів;

- економічний: формування знань про економіку в повсякденному житті родини, місцевої громади, українського суспільства. Розвиток економічної грамотності, дотримання правових норм в економічному житті, участь у творенні громадянсько-громадянського суспільства;

- екологічний та глобалізаційний: формування екологічної культури старшокласника, розуміння сучасних екологічних проблем, викликів глобалізації та цілей сталого розвитку, усвідомлення їхньої актуальності, розвиток особистої відповідальності за стан довкілля, оволодіння нормами екологічно грамотної поведінки та здорового способу життя;

- інформаційно-медійний: розвиток здатності шукати, обробляти, використовувати та перевіряти інформацію, вміння критичного аналізу різнобічної інформації та створення власних медіаповідомлень;

- інтеркультурний: життя в багатокультурному суспільстві на засадах толерантності; виховання культури соціальних відносин та ефективної комунікації.

Вивчивши роботу педагогів і підлітків на заняттях «Громадянська освіта» в старших класах, можна з упевненістю стверджувати, що помітний прогрес у діяльності учителів з точки зору застосування різних інноваційних технологій. Програма предмета побудована так, що учасники освітнього процесу відчують необхідність у застосуванні нових форм і методів викладання. На розглянутих заняттях викладачем застосовуються такі інноваційні технології: особистісно-орієнтований підхід; виховна; здоров'язберігаючих; технологія перспективно-випереджаючого розвитку; дидактичні (гри, робота в групах, підготовка проектів); моніторинг інтелектуального розвитку; застосування ІКТ.

Таблиця 1.3.

Класифікація інновацій (за Е.Е. Кучко)

Критерій	Типи інновацій
за ступенем новизни	<ul style="list-style-type: none"> - радикальні (базисні) інновації, які реалізують відкриття, великі винаходи і стають основою формування нових поколінь і напрямків розвитку техніки і технології; - поліпшують інновації, які реалізують середні винаходи; - модифікаційні (приватні) інновації, спрямовані на часткове поліпшення застарілих поколінь техніки і технології, організації виробництва

щодо об'єкта застосування	<ul style="list-style-type: none"> - продуктивні. Вони орієнтовані на виробництво і використання нових продуктів (послуг) або нових матеріалів, напівфабрикатів, комплектуючих; - технологічні націлені на створення і застосування нової технології; - процеси орієнтовані на створення і функціонування нових організаційних структур, як всередині фірми, так і на зовнішньому рівні; - комплексні – різні поєднання перерахованих вище інновацій
за масштабами застосування	<ul style="list-style-type: none"> - галузеві; - міжгалузеві; - регіональні; - в рамках організації
із причин виникнення	<ul style="list-style-type: none"> - реактивні (адаптивні) інновації є реакцією організації на різко змінюються зовнішні умови, вони носять спонтанний характер; - стратегічні інновації – це інновації, реалізація яких носить запланований характер (спрямовані на підвищення конкурентоспроможності товарів або послуг)
за напрямом застосування	економічна; соціальна; екологічна; технологічна; організаційно-управлінська; інформаційна; маркетингова
за рівнем впливу на економіку	<ul style="list-style-type: none"> - базові ґрунтуються на наукових відкриттях, винахід нових технік і технологій; - поліпшують; - псевдоінновації (цей вид найбільш поширений, на жаль. При впровадженні таких відбувається найбільш ефективно застосування двох вищевказаних інновацій, при цьому розширюється ринок збуту і сфера застосування інновацій. Але як такі вони насправді відсутні)
за рівнем впливу на процес виробництва	<ul style="list-style-type: none"> - заміщають призначені для застосування замість інших інновацій; - розширюють припускають застосування інновацій, добре зарекомендували себе в одній сфері діяльності, в інших сферах; - поліпшують служать для підвищення якості виконуваних робіт, послуг
за характером потреб, що задовольняються	<ul style="list-style-type: none"> - інновації, створюють нові потреби; - інновації, що задовольняють існуючі потреби новим способом; - інновації, більш ефективно задовольняють існуючі потреби

На прикладі аналізу роботи закладів освіти спостерігаємо велику різницю між звичними (традиційними) та інноваційними технологіями навчання (табл. 1.4).

Таблиця 1.4.

Порівняльна характеристика традиційної та інноваційної моделей навчання

Критерій	Традиційна форма навчання	Інноваційна форма навчання
Мета	Засвоєння встановленого програмою матеріалу	Навчити вчитися (пошук, обробка і аналіз даних)
Місце педагога	Педагог – джерело знань	Педагог – консультант
Форми надання знань	Підготовлена інформація з переважанням вербальних і текстових форм	Самостійна робота, ігрові форми, наочне уявлення
Використання знань	Типові завдання	Застосування отриманих знань в реальних умовах
Форми перевірки	Фронтальна і індивідуальна	Колективна або / та групова навчальна робота

З аналізу даних таблиці варто зробити висновок, що всі основні характеристики освітнього процесу при застосуванні інноваційного підходу до процесу навчання зазнали змін. У цей час акценти змістилися з особистості педагога на особистості учнів, а найважливішою метою освітнього процесу є виховання різноспрямованою особистості, здатної адаптуватися до змін зовнішнього світу.

Ознайомившись із методами викладання в школах Скадовського району, можемо стверджувати, що відбуваються зміни, особливо у процесі освіти. Новий час диктує нові правила, нові освітні програми сприяють впровадженню інноваційних технологій в освітній простір. Сучасна освіта не стоїть на місці, вона рухається вперед і має крокувати за часом, щоб в повному обсязі задовольняти потреби людства, які виникають.

Процес навчання кардинально змінюється і переносить свої пріоритети: тепер перед педагогом стоїть завдання не навчити, а створити таке середовище для старшокласників, в якому буде здійснена можливість самостійного вивчення предметів, розкриття творчого потенціалу. Інформаційно-комунікаційні технології вже стали невід'ємною частиною кожного заняття, а педагог – це висококваліфікований працівник, який застосовує у своїй діяльності досягнення сучасної науки і техніки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьєва Ю.І., Варнавська І.В. Сутність інноваційних технологій навчання. *Збірник тез за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Філософські обрії сьогодення» 19 листопада 2020 р.* Херсон: ХДАЕУ, 2020. С. 14–19.
2. Бакка Т.В., Марголіна Л.В., Мелещенко Т.В. Інтегрований курс «Громадянська освіта» (рівень стандарту): підруч. для 10кл. закладів загальної середньої освіти. Київ: УОВЦ «Оріон», 2018. 240 с.
3. Кучко Е.Е. Социология инноваций. Минск: Право и экономика, 2009. 340 с.

4. Лысенкова С.Н. Жизнь моя – школа, или Право на творчество. Москва: Новая школа, 1995. 240 с.

5. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. Москва: Видовниство «Аз», 1992. 944 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ROZWÓJ NOWOCZESNEJ EDUKACJI I NAUKI –
STAN, PROBLEMY, PERSPEKTYWY.

TOM V: ZMIANY I SYNERGIA W ROZWOJU NAUK I EDUKACJI

РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ:
РЕЗУЛЬТАТИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ.

TOM V: ЗМІНИ ТА СИНЕРГІЯ В РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ

*Наукові редактори –
Ян Гжесяк, Іван Зимомря, Василь Ільницький*

*Макетування та верстка – Василь Герман
Дизайн обкладинки – Олег Лазебний*

*Редакція не завжди поділяє думки авторів, за зміст, достовірність
інформації та точність цитувань відповідальності не несе.
При передруці статей посилання на збірник є обов'язковим.*

Здано до набору 17.05.2021 р. Підписано до друку 24.05.2021 р.
Гарнітура Times. Формат 60x84 1/16.
Друк офсетний. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 24,9. Зам. № 2956
Наклад 300 примірників

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК № 2509 від 30.05.2006 р.

Друк ПП «П'ОСВІТ»
Адреса: вул. І. Мазепи, 7, м. Дрогобич, 82100 Україна
тел. факс (03244) 2-23-35, тел.: 3-38-50, 2-23-76.
E-mail: posvitdruk@gmail.com